

Asia: VN/25888/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidätekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Lakimuutosesityksessä käsitellään teknologisten ratkaisujen käyttämistä asiakkaiden sosiaalipalveluissa. Esityksen keskiössä on ehdotus uudesta lainkohdasta, jonka mukaan teknologisten ratkaisujen soveltuvuus asiakkaalle arvioitaisiin osana sosiaalihuoltolain tai vanhuspalvelulain asiakassuunnitelman laatimista. Esityksen mukaan arvioinnissa olisi keskeistä, että asiakas osaa käyttää teknologista ratkaisua, se täyttää laatuvaatimukset, ratkaisu ei puutu yksityisyydensuojaan enempää kuin hoidon ja huolenpidon tarve välttämättä edellyttävät, eikä ratkaisu vaaranna asiakasturvallisuutta. Samalla lakiesityksessä ehdotetaan muutoksia asiakasmaksuihin ja henkilöstömitoituksiin sosiaalihuollon toimintayksiköissä.

Sosiaalityöntekijöiden seura pitää yleisesti ottaen teknologisten ratkaisujen käyttökäyttömahdollisuuksien edistämistä sosiaalihuollossa ja ikääntyneiden palveluissa myönteisenä asiana. Sosiaalihuollon asiakkuutta ei pidä tulkita sellaisena kategorisen varovaisuuden aiheena teknologisten palveluiden käyttöönotossa, joka voi johtaa julkisten sosiaalipalveluiden jäämiseen jälkeen yhteiskunnan yleisestä teknologisesta kehityksestä. Olemme myös esityksen kanssa yhtä mieltä siitä, että se, onko asiakkaan tilanteessa sopivaa käyttää teknologisten ratkaisujen keinoin toteutettavia palvelujen muotoja, on välttämätöntä arvioida yksilö- ja tilannekohtaisesti, ja että sosiaalihuoltolain tai vanhuspalvelulain mukainen palvelutarpeen arviointi ja sen jälkeinen asiakassuunnitelman laadinta ovat luontevia muotoja tälle arvioinnille.

Lakimuutosesitys tarvitsee kuitenkin näkökulmastamme neljänlaisia täsmennyksiä tai muokkauksia.

1. Teknologisten ratkaisujen käyttäminen sosiaalipalveluissa ei ole sellainen erillinen aihe, jonka soveltuvuuden arvioimisesta on tarkoituksenmukaista säätää erillisessä sosiaalihuoltolain pykälässä. Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelmatyö sisältävät jo nykyisellään suuren määrän erilaisten palveluiden soveltuvuuden arviointia, ja palveluiden osittainen tai kokonaan toteuttaminen teknisten ratkaisujen avulla on vain yksi ulottuvuus tässä arvioinnissa. Harva palvelu on nyt tai varsinkaan tulevaisuudessa myöskään täysin teknologiaan perustuva tai ei-perustuva, vaan yhdistelmä näitä, mikä osaltaan lisää erillisen pykälän epätarkoituksenmukaisuutta. Teknologisten ratkaisujen kehittämistä ja hyödyntämistä sosiaalipalveluiden osana voidaan lisätä paremmin muilla keinoilla (erit. ohjaus ja resursointi) kuin esitetyllä lakimuutoksella.

2. Lakiesityksessä korostetaan teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden arviointia asiakassuunnitelmatyössä, mutta perusteluteksteissä käsitellään riittämättömästi tämän arviointityön edellytyksiä käytännössä. Sosiaalihuoltolain 36§:n ja 39§:n mukaan palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman laatii sosiaalihuollon ammattihenkilö yhteistyössä asiakkaan kanssa, ja tietyissä tilanteissa laatijan koulutusedellytyksenä on sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Lakiesityksen perusteluissa tulisi näkökulmastamme käsitellä laajemmin sitä, millä tavalla sosiaalihuollon ammattihenkilöiden on muutoksen myötä tarkoitus pystyä osana nykyisiä työtehtäviään toteuttaa soveltuvuusarviointia kohdistuen laajaan kirjoon erilaisia teknologia ratkaisuja sosiaalipalveluissa. Onko ajatuksena, että uuden lakisääteisen tehtävän edellyttämä jatkuva täydennyskouluttautuminen kuuluu sosiaalihuollon ammattihenkilöiden omatoimiseen ammattitaidon ylläpitämiseen vai työnantajan koulutusvelvollisuuksiin? Minkä toimijoiden vastuulla on huolehtia siitä, että sosiaalihuollon ammattilaisilla on erilaisten palveluiden soveltuvuusarviointia tehdessään tosiasiaassa käytettävissä riittävästi erilaisia, erilaisiin asiakastilanteisiin sopivia palveluvaihtoehtoja? Jääkö sosiaalihuollon ammattihenkilöiden vastuulle yksittäisinä ammattilaisina tai ammattikuntana pitää huolta siitä, että teknologisten ratkaisujen yleistymisestä huolimatta myös muunlaista palvelutarjontaa on jatkossakin käytettävissä aina tarvittaessa? Tästä aiheesta olemme erityisen huolissamme siitä syystä, että vanhuspalvelujen osalta samassa lakimuutosehdotuksessa tavoitellaan henkilöstömitoitusten merkittävää madaltamista.

3. Teknologian yleistyminen on siten sosiaalihuoltoa ja muuta yhteiskuntaa läpileikkaava teema, että ehdotetun muutoksen tekeminen valikoidusti juuri sosiaalihuoltolakiin ja vanhuspalvelulakiin voivat tuottaa ongelmallisia seurauksia. Muutosesityksen perusteluissa mainitaan, että vastaavaa muutosta voidaan tarvittaessa harkita käynnissä olevan lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Sosiaalihuollon erilaisten lakien suhdetta teknologiaan olisi kuitenkin arviomme mukaan tärkeää tarkastella kokonaisuutena. Toki esimerkiksi juuri lapsiin liittyy erityisiä kysymyksiä suhteessa teknologiaan, mutta jos esitetty pykälä nyt tuodaan yhdenlaisena sosiaalihuoltolakiin, tämä tuottaa painetta tavoitella linjakasta versiota vastaavasta sääntelystä sosiaalihuollon muihin lakeihin. Tässä esityksessä kontekstina on painottuneesti ikääntyneiden sosiaalipalvelut, jotka eivät erityisyydessään ole edustava lähtökohta laajemman sosiaalihuoltolain uudistusten muotoilulle. Näkökulmastamme teknologisista palveluista olisi parempi säännellä omissa – koko

sosiaalihuoltoakin laajemmissa – laeissaan, ei ehdotetun kaltaisesti osana kahden yksittäisen sosiaalipalvelujen kontekstin palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmatyötä.

4. Esityksessä käsitellään melko perusteellisesti erilaisten teknisen valvonnan muotojen mahdollisuuksia ikääntyneiden toimintayksiköissä.

Sosiaalihuollossa erilaista ympärivuorokautista asumista, mm. laitosasumista ja tuettua asumista, järjestetään monilla sektoreilla, kuten lastensuojelussa, vammaispalveluissa, päihdehuollossa ja jopa kotoutumisen tuen palveluissa. Näissä esitetyn kaltaisten teknologisten valvontaratkaisujen eettisiä kysymyksiä tulee tarkastella paljon nyt esitettyjä perusteluja perusteellisemmin. Esimerkiksi lastensuojelussa, vammaispalveluissa ja päihdehoidossa ympärivuorokautiseen asumiseen liittyy hyvin erityistä sosiaalista haavoittuvuutta ja välillä myös tahdosta riippumattomia päätöksiä. Näihin seikkoihin yhdistettynä teknologisen valvonnan oikeasuhtaisuutta ja vain välttämätöntä puuttumista asiakkaan yksilönsuojaan on hyvin tärkeää korostaa.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi asiakkaalta pitäisi pyytää suostumus ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi teknisestä valvonnasta ei pitäisi säätää ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

**Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa?
Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen**

-

Pidätekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi arviointivelvollisuudesta ei tulisi säätää.

-

**Pidätekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-
auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?**

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi ei tulisi säätää ehdotetulla tavalla.

-

**Pidätekö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon
henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?**

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

**Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen
hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?**

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätekö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitustas olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

-

Jos kyllä, mitä tehtäviä ne olisivat ja millä teknologialla henkilöstötarvetta voitaisiin vähentää?

-

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

-

Voitte esittää teknologiainvestointeihin liittyviä näkökohtia.

-

Voitte esittää muut asiaan liittyvät näkökohtanne ehdotuksen vaikutuksista.

-

Niemi Veera
Sosiaalityöntekijöiden seura ry